

História poradenského centra ochrany a podpory zdravia RÚVZ Banská Bystrica

V roku 1993 bolo Slovensko prijaté Svetovou zdravotníckou organizáciou do siete krajín plniacich program *CINDI* (Countrywide Integrated Noncommunicable Disease Prevention) – *Celospoločenský integrovaný program intervencií proti neinfekčným chorobám*. V rámci tohto programu boli v 36 okresoch Slovenska zriadené pri Štátnych zdravotných ústavoch *Poradne zdravia* zamerané na znižovanie *rizikových faktorov* životného štýlu.

Významnými medzníkmi tejto iniciatívy boli:

- Rok 1992 – rozhodnutie vstúpiť do siete krajín plniacich program *CINDI*
- Rok 1993 – prijatie do siete, hľadanie foriem intervenčných aktivít, budovanie poradní zdravia, vzdelávanie lektorov PZ.

V novodobej histórii poradní zdravia bola ako prvá poradňa zdravia na Slovensku v demonštračnom okrese projektu *CINDI* ustanovená pri Štátnom zdravotnom ústave (od roku 2004 RÚVZ) v Banskej Bystrici.

Svoju činnosť začala v roku 1993, potom v ďalších rokoch pribudli poradne v ďalších okresoch Slovenska, z ktorých kolegovia boli u nás na zaškolení k danej problematike. Súbežne s nimi vznikali aj nadstavbové poradne, ktoré sú špecializované na zvládnutie najzávažnejších rizikových faktorov, ktoré majú potenciál iniciovať proces ústiaci do vzniku závažných poškodení zdravia.

Hlavným cieľom poradenského centra ochrany a podpory zdravia je zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva a predchádzanie *chronickým neinfekčným chorobám*.

V roku 1993 bola **základná poradňa zdravia** súčasťou odboru epidemiológie a bola zriadená na Skuteckého ulici – v budove, kde na prízemí bola mikrobiológia životného prostredia – a okolo roku 1998 sa presťahovala na Hviezdoslavovu ulicu do priestorov odboru epidemiológie.

V základnej poradni zdravia pracovali na úväzok MUDr. Silvia Kontrošová, MPH, MUDr. Ivana Sedliačiková, MPH, MUDr. Zlatica Sklenaříková, MUDr. Kvetoslava Koppová, PhD., MUDr. Katarína Slotová, PhD., Ivana Pásztorová, Anna Rečkovičová, Mária Ďuricová a Katarína Obernauerová. V okrese Brezno tiež bola základná poradňa zdravia v priestoroch NsP, kde sme chodili dvakrát týždenne, ale v roku 2004 z ekonomických dôvodov (vysoký prenájom miestností) bola zrušená.

V druhej polovici roka 1993 boli na celom Slovensku **delimitované pracoviská oddelenia zdravotnej výchovy z úseku liečebno-preventívnej starostlivosti ústavov národného zdravia na štátne zdravotné ústavy**. Oddelenie zdravotnej výchovy Krajského ústavu národného zdravia viedol v rokoch 1960 – 1992 MUDr. Vladimír Molitoris, v rokoch 1973 – 1982 aj vedúci zdravotného odboru Stredoslovenského KNV.

Z KÚNZ, oddelenia zdravotnej výchovy k nám prišli: Mgr. Mária Schneiderová, Mária Sámelová a Elena Sršňová.

Z OÚNZ, oddelenia zdravotnej výchovy prišli: **MUDr. Gabriela Mitterpachová** a Ľudmila Dvorská, z NsP Brezno prišla inštruktorka zdravotnej výchovy Mária Parobeková.

MUDr. Gabriela Mitterpachová bola vedúcou oddelenia výchovy ku zdraviu, v roku 2001 odišla do dôchodku. Postupne odišli do dôchodku aj Mária Sámelová, Elena Sršňová, Ľudmila Dvorská. Do dôchodku odišla aj Mária Parobeková, ktorá však aj naďalej robila v regióne Brezno na čiastočný úväzok až do roku 2012 ako inštruktorka ZV, inštruktorka výučby prvej pomoci s európskym certifikátom ČK.

V roku 1999 na oddelenie Výchovy ku zdraviu ŠZÚ v Banskej Bystrici nastúpila **MUDr. Hana Vrbanová** (LF UK, 1985) (vedúcou tohto oddelenia bola od 2003 do marca 2012), zároveň je vedúcou nadstavbovej poradne pre optimalizáciu pohybovej aktivity (POPA).

V roku 1996 prišli na oddelenie výchovy ku zdraviu rehabilitačná sestra Darina Konečná a detská zdravotná sestra Tatiana Zvalová, ktorá v roku 2008 ukončila VŠ z ošetrovateľstva a získala titul Mgr. V roku 2002 bola na oddelenie prijatá zdravotná sestra Marcela Šucháňová, ktorá v rokoch 2007 – 2012 tiež absolvovala na VŠ odbor ošetrovateľstvo a získala titul Mgr.

Mgr. Mária Schneiderová bola v roku 2001 preložená na odbor hygieny detí a dorastu, ale na odbore podpory zdravia naďalej bola nápomocná pri edukácii detí v problematike drogových závislostí.

Z odboru preventívneho pracovného lekárstva bol v roku 1996 preložený MUDr. Karol Ščepko na odbor epidemiológie, pracoval v poradni zdravia do 31.12.2001 (jeho otec MUDr. Jozef Ščepko bol prvým primárom dermatovenerologického oddelenia a predchodcom MUDr. Ivana Stodolu, syna docenta Ivana Stodolu, organizátora verejného zdravotníctva a dramatika).

Od 1. januára 1995 pracoval na úväzok v metabolickej poradni **MUDr. Emil Bielik, CSc.** (*1928 – †2014), do 31. 12. 1998 ako pracujúci dôchodca a predtým primár oddelenia klinickej biochémie NsP III KÚNZ Banská Bystrica.

Poslaním oddelenia podpory zdravia je formovať a rozširovať vedomosti, postoje a návyky obyvateľov zamerané na podporu, rozvoj a zachovanie zdravia. Využíva poznatky medicínskych odborov, ako aj iných spoločenských a prírodovedných disciplín. Zdravotná výchova je proces učenia, zahrnujúci viaceré formy komunikácie zamerané na zlepšenie zdravotnej gramotnosti. Zahŕňa zlepšenie znalostí a rozvoj životných zručností vedúcich k zdraviu jednotlivca a komunity. Zdravotná výchova sa zaoberá nielen komunikáciou informácií, ale tiež podporou motivácie zručnosti a sebavedomia, ktoré sú potrebné na konanie pre zlepšenie zdravia. Zdravotná výchova zahŕňa komunikáciu informácií týkajúcich sa sociálnych, ekonomických a environmentálnych podmienok, ktoré ovplyvňujú zdravie, individuálne rizikové faktory a rizikové správanie sa a používanie systému zdravotnej starostlivosti. Zdravotná výchova umožňuje konanie na ovplyvňovanie sociálnych, ekonomických a environmentálnych determinantov zdravia.

Dňa 15. júla 2001 bol na Štátnom zdravotnom ústave (od roku 2004 pri Regionálnom úrade verejného zdravotníctva) v Banskej Bystrici vytvorený **odbor podpory zdravia**, s vedúcou MUDr. Silviou Kontrošovou, MPH, a od 1.3.2014 sa odbor stal oddelením v rámci odboru epidemiológie.

Oddelenie podpory zdravia malo dva úseky, ktoré boli prepojené náplňou práce aj personálne.

- **Základná poradňa zdravia** (vedúca MUDr. Silvia Kontrošová, MPH) a **nadstavbové poradne**:
 - Poradňa pre odvykanie od fajčenia (vedúca Mgr. Tatiana Zvalová)
 - Poradňa pre nefarmakologické ovplyvňovanie krvného tlaku (vedúca MUDr. Silvia Kontrošová, MPH)
 - Poradňa pre optimalizáciu pohybovej aktivity (vedúca MUDr. Hana Vrbanová)
 - Poradňa environmentálneho zdravia (vedúca doc. MUDr. Kvetoslava Koppová, OHŽP)
 - Poradňa zdravia pre deti a mládež (vedúca MUDr. Magdaléna Ďateľová, MPH, OHDM do roku 2012)
 - Poradňa pre podporu duševného zdravia (vedúca MUDr. Magdaléna Ďateľová, MPH, OHDM do roku 2012, potom odišla z úradu)
 - Poradňa pre problematiku AIDS (vedúci MUDr. Pavol Lokša, OE)
 - Poradňa pre ochranu a podporu zdravia pri práci (vedúca MUDr. Jarmila Beláková, OPPL)
 - Poradňa pre zdravú výživu (vedúca MUDr. Ivana Sedliačiková, MPH)
- **Úsek výchovy ku zdraviu** (od marca 2012 poverená vedením úseku Mgr. Tatiana Zvalová).

Ďalšie činnosti a kompetencie v oddelení podpory zdravia:

- Realizácia projektov Národného programu podpory zdravia, Akčného plánu pre prostredie a zdravie, Programu ozdravenia výživy a ostatných aktuálnych programov a plánov týkajúcich sa odboru podpory zdravia, Celoslovenská kampaň „Vyzvi srdce k pohybu“, Quit and Win;
- Reakcia na výzvy, spoluúčasť na realizácii projektov v rámci Slovenskej republiky, Európskej únie, Svetovej zdravotníckej organizácie a iných medzinárodných spoločenstiev a organizácií;
- Príprava a implementácia právnych predpisov, medzinárodných smerníc a dohovorov týkajúcich sa podpory zdravia;
- Prospektívne hodnotenie a pripomienkovanie zámerov a legislatívy všetkých rezortov vlády, ktoré môžu mať dopad na zdravie, resp. na determinanty zdravia;
- Poradenská činnosť.

V rámci týchto činností oddelenie zabezpečovalo:

- špecifické intervencie zamerané na podporu zdravia jednotlivcov a cieľových skupín obyvateľstva,
- organizovanie a realizáciu intervencií u klientov a pacientov v spolupráci s inými poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, štátnou správou, fyzickými osobami a právnickými osobami verejného alebo súkromného sektora.

V roku 2016 na oddelení pracovalo 5 pracovníkov (2 lekárky, 2 VŠ – Mgr., jedna – DAHE, a jedna rehabilitačná sestra – zdravotníčka inštruktorka).